

Meer wateroverlast in Achterhoek door ecologisch maaibeheer

Het watersysteem in het beheergebied van Waterschap Rijn & IJssel voldoet aan de wettelijke normen. Toch veroorzaakte de extreme hoeveelheid neerslag op 26 augustus van vorig jaar op veel plekken in de Achterhoek - vooral in het oosten - forse wateroverlast. Het meer natuurlijke maaibeheer speelde daarbij een belangrijke rol. Doordat watergangen minder intensief worden gemaaid, heeft de regen hogere waterstanden veroorzaakt. Dat blijkt uit de evaluatie van de wateroverlast door adviesbureau HKV Lijn in Water. Het waterschap gaat de opgedane kennis verwerken in de modellen voor toetsing van het watersysteem aan de normen voor regionale wateroverlast.

Het buienfront dat eind augustus in noordoostelijke richting over Nederland trok, heeft in grote delen van het beheergebied van Waterschap Rijn & IJssel tot uitzonderlijk hoge neerslaghoeveelheden geleid, vooral in (het oostelijk deel van) de Achterhoek en het aangrenzende gebied in Duitsland. Circa 300 hectare landbouwgrond werd getroffen door de wateroverlast. De meeste regen gedurende één dag viel in Hupsel (142,3 mm), Lieveelde (138,2) en Rekken (125,9), meer dan er normaal in twee maanden valt. Het gaat om één van de extreemste neerslaghoeveelheden ooit in Nederland. De Achterhoek is nu met drie plaatsen vertegenwoordigd in de top-10 van het KNMI (zie kader).

Statistisch gezien komt de meer dan 100 millimeter regen die in één dag viel in vijf plaatsen in de Achterhoek, minder dan eens in de duizend jaar voor (zie tabel). Watersystemen zijn niet op deze extreme gebeurtenissen berekend. De normen voor de capaciteit van de watergangen zijn doorgaans gebaseerd op afvoeren die in woongebieden gemiddeld eens in de honderd jaar en op het platteland eens in de tien jaar voorkomen. Om vast te stellen of de wateroverlast te vermijden was geweest dan wel beperkt had kunnen worden, heeft Waterschap Rijn & IJssel de doelmatigheid van het watersysteem en de aanpak van de wateroverlast laten evalueren door adviesbureau HKV Lijn in Water. Volgens het waterschap staat dit onderzoek los van de ingediende schadeclaims door getroffen boeren.

Uit het evaluatierapport blijkt dat de calamiteitenorganisatie van het waterschap tijdens de wateroverlast effectief en conform de procedures heeft gehandeld. De onderlinge afstemming tussen het waterschap en de andere betrokken partijen over de noodzaak tot opschaling kan beter, evenals de communicatie naar de buitenwereld. Overigens hadden deze 'verbeterpunten' geen effect op de omvang van de wateroverlast.

De evaluatie van het watersysteem wijst uit dat de afmetingen van de watergangen in het beheergebied van Rijn & IJssel voldoen

aan de wettelijke vereisten. "Het waterschap heeft correct invulling gegeven aan de onderhoudstaak", concluderen de onderzoekers. Wat betreft de inzet van retentiegebieden valt het waterschap evenmin iets te verwijten. Enkele gebieden zijn tijdens de wateroverlast niet gebruikt, omdat de waterstanden ter plaatse daar geen aanleiding toe gaven. "Dit is geen factor geweest die heeft bijgedragen aan de wateroverlast."

Ook bij het beekherstel - hermeandering van watergangen, meer natuurlijke begroeiing - heeft het waterschap de zaken op orde. In de ontwerpfase zijn de effecten van beekherstel op de bescherming tegen regionale wateroverlast getoetst aan de

normen van de provinciale waterverordening. Bij de komende herinrichting van het stroomgebied van de Baakse Beek en Veengoot worden meer overloopgebieden aangelegd om de overlast bij hoog water te verminderen. De komende maanden worden daarvoor twee toekomstbeelden gepresenteerd. De Baakse Beek bij Zieuwent en de Veengoot nabij Zanddijk krijgen een slingerend verloop. Oevers worden verbreed en afgegraven voor meer opslagcapaciteit van overtollig water.

Maaibeheer

Belangrijkste aandachtspunt is het meer natuurlijke maaibeheer dat het afgelopen decennium is ingevoerd en in 2009 is vastgesteld. De watergangen worden minder

intensief gemaaid, een aanpassing die voortvloeit uit de wetgeving voor flora- en faunabeheer. Bovendien was het maaien in de zomer van 2010 uitgesteld in verband met de droogte en het risico van vissterfte bij lage waterstanden. Het evaluatierapport stelt dat het nieuwe maaibeheer grote gevolgen heeft voor de hoogwaterstanden. Modelberekeningen tonen aan dat de waterstanden tijdens de wateroverlast van augustus 2010 over grote lengtes tientallen centimeters hoger waren dan in schone watergangen het geval was geweest. Volgens de onderzoekers heeft het maaibeheer bijgedragen aan de ontstane wateroverlast. Daarnaast constateren ze dat het waterschap de effecten van het maaibeheer niet heeft getoetst aan de normen voor regionale wateroverlast. Deze zijn opgenomen in het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003 en 2008) en zijn verankerd in de provinciale waterverordening van 2009.

Van het waterschap had verwacht mogen worden dat deze toetsing al was uitgevoerd, stelt het rapport. Doordat dit niet is gebeurd - formeel hoeft dat pas in 2012 - is onduidelijk of met het huidige maaibeheer wordt voldaan aan de normen voor regionale wateroverlast en welke bescherming wordt geleverd.

Waterschap Rijn & IJssel gaat de komende maanden het maaibeheer en de effecten daarvan tijdens wateroverlastsituaties bekijken, vertelt woordvoerder Arian Kuil. Aandacht heeft ook de verfijning van het meetsysteem: de meetpunten in de watergangen beter inrichten voor de registratie van extreem hoge waterstanden. Concrete aanbeveling in het evaluatierapport is dat het waterschap het jaar 2011 benut om zijn modelinstrumentarium en werkwijze voor de toetsing op orde te brengen. Kuil: "De opgedane kennis nemen we op in onze

modellen. We gaan niet alles opeens omgooien op basis van één extreme neerslaggebeurtenis. We wachten eerst de nieuwe richtlijnen van de provincie af, daar gaan we niet op vooruitlopen."

Op basis van een door de provincie op te stellen werkwijze wordt het beheergebied van Rijn & IJssel in 2012 getoetst aan de normen voor regionale wateroverlast. Dan wordt duidelijk of compenserende maatregelen of aanpassingen van het huidige maaibeheer noodzakelijk zijn. In 2015 moet het watersysteem en de toetsing op orde zijn. "Stel dat het maaibeheer wordt aangepast. Dan moeten we weten wat dat betekent voor het grote watersysteem en wat de gevolgen zijn in perioden van droogte", tekent Kuil aan. "Bovendien legt de flora- en faunawetgeving beperkingen op aan het maaibeheer. Dat kan nog tot discussie leiden."

Neerslaghoeveelheid (in mm) van 26 augustus 2010 (KNMI-datumnotatie: 26 augustus 8.00 uur UTC tot 27 augustus 8.00 uur UTC) en de vierdagse neerslagsommen rond 26 augustus.

Meest extreme neerslagsommen per dag in Nederland

- Voorthuizen, 3 augustus 1948: 208 mm
- Amsterdam, 9 augustus 1951: 148 mm
- Gouda, 24 juni 1975: 146 mm
- **Hupsel, 27 augustus 2010: 142 mm**
- **Lievelde, 27 augustus 2010: 138 mm**
- Dirksland, 14 september 1998: 134 mm
- De Haukes, 9 juli 1989: 128 mm
- **Rekken, 27 augustus 2010: 126 mm**
- Steenberg, 4 juli 1952: 124 mm
- Anna Jacoba polder, 14 september 1998: 123 mm

KNMI-station	dagsom (mm)	herhalingstijd (jaar)	vierdagse som (mm)	herhalingstijd (jaar)
Lochem	55,6	10-20	98	50-100
Aalten	58,3	20-25	82	10-20
Doetinchem	72,5	50-100	103	100-200
Winterswijk	77,7	100-200	98	50-100
Hengelo (G)	80,1	100-200	110	100-200
Lichtenvoorde	115,0	>1.000	138	>1.000
Borculo	118,0	>1.000	146	>1.000
Rekken	125,9	>1.000	156	>1.000
Lievelde	138,2	>1.000	167	>1.000
Hupsel	142,3	>1.000	177	>1.000
Legden (Duitsland)	124,8	niet beschikbaar	-	-
Vreden (Duitsland)	159,4	niet beschikbaar	-	-